

Сутність свідомості людини та основи її функціонування в психоенергетичній концепції

М. Й. Варій

Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна
Corresponding author. E-mail: varyj@ukr.net

Paper received 22.08.18; Accepted for publication 28.08.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-PP2018-174VI72-15>

Анотація. У статті досліджуються сутність та основи функціонування свідомості (свідомого рівня людської психіки) у контексті психоенергетичної концепції психіки і психічного. Доводиться, що свідомість (свідомий рівень психіки) являє собою множину різного усвідомленого психічного, котре є підгрунтям формування зрілих, досконалих псі-програм для перетворення навколишнього світу як зовнішнього психічного через діяльність, здійснення своєї поведінки, їх порівняння з попереднім досвідом, виокремлення свого «Я» з навколишнього середовища з метою аналізу себе й власної свідомості начебто збоку.

Ключові слова: свідомість, свідомий рівень людської психіки, усвідомлення, псі-програми, псі-операції, фіксовані установки.

Вступ. У науці неодноразово робилися спроби розкрити сутність і зміст свідомості людини, розгадати тайни її походження і початкового виникнення в людини, а також визначити закономірності та принципи функціонування. Це стосується і психологічної науки. Про свідомість написано тисячі праць. Однак операційно-функціональний процес усвідомленого сприйняття людиною навколишнього світу і себе в ньому, розуміння багатограних зв'язків у цьому світі, визначення свого ставлення до нього і до себе, а також формування відповідальності за результати взаємодії з ним майже у всіх психологічних концепціях описаний нечітко, абстрактно, більшою мірою як твердження й аксіоми, тому що більшість дослідників ні радянського, ні пострадянського періоду навіть не ризикнули глибоко роздумувати на ці теми. Вони, як правило, пропонували розглядати виникнення і початок функціонування свідомості як діяльність механізмів адаптації до зміни навколишніх впливів. Проте питання, що становлять собою ці механізми, яким чином і за допомогою чого вони здійснюють акти адекватного сприйняття і розуміння таких впливів, відбору доцільних форм поведінки у навколишньому середовищі, його зміни тощо, – залишилися без відповіді до цього часу.

У західних підручниках узагалі про виникнення і функціонування свідомості навіть не згадується або, принаймні, нічого чітко не сказано. Тому розкриття сутності свідомості людини (свідомого рівня людської психіки) та основ її функціонування є важливим як для психологічної теорії, так і практики.

Короткий огляд публікацій за темою. Аналіз праць з проблем свідомості (свідомого рівня людської психіки), її сутності, змісту й закономірностей функціонування свідчить про наявність різних підходів до її тлумачення. Вона розглядається з еволюційної, духовної, поведінкової, неврологічної, педагогічної, психологічної, соціальної (соціологія) та інших позицій.

У філософії свідомість розглядається як усвідомлене буття, як відношення «Я» до не «Я», як властивість високоорганізованої матерії, що полягає у психічному віддзеркаленні дійсності, як суб'єктивний образ об'єктивного світу; як ідеальне у протилежність матеріальному і в єдності з ним. До основних філософсь-

ких теорій свідомості належать дуалізм, логічний біхевіоризм, ідеалізм, матеріалізм, функціоналізм, двоаспектна теорія, феноменологічна теорія, емерджентна теорія, теорія «торсіонної свідомості» О. Акімова і В. Бінгі, теорія «квантової свідомості» («квантового нейрокомп'ютинга») Хамерофа-Пенроуза, теорія «торсіонного нейрокомп'ютинга» і «живого Всесвіту» В. Циганкова та ін.

Однак вони не дали однозначної та зрозумілої відповіді на питання ні про виникнення свідомості людини, ні про аспекти її функціонування.

У площині психологічної науки свідомість вивчали десятки дослідників, серед яких Г. Адлер [2], Р. Ассаджіолі [4], О. Асмолов [3], Е. Берн [5], С. Гроф [11], Э. Нойман [12], К. Сельченко [13], Х. Феррер [14], Хант [15] та ін. Тут найбільш відомі біофізична та енергоінформаційна концептуальні моделі свідомості. У наш час появилася смислова теорія свідомості, розроблена А. Агафоновим [1].

Найчастіше свідомість трактують як:

- здатність ідеального відтворення дійсності;
- вища, властива тільки людині форма віддзеркалення дійсності, що є сукупністю психічних процесів, які дозволяють їй орієнтуватися в навколишньому світі, часі, власній особі, котра забезпечує спадкоємність досвіду, єдність і різноманіття поведінки;
- стан людини при повному розумі;
- здатність адекватно відображати явища дійсності;
- властивий людині спосіб ставлення до об'єктивної дійсності, опосередкований загальними формами суспільно-історичної діяльності людей;
- здатність до рефлексії;
- центр обробки інформації та ухвалення рішення;
- суб'єктивна відповідність активної, такої, що знаходиться у фокусі уваги домінуючої зони збудження мозку, виділеної системами уваги;
- думки та ідеї людини, в їх сприйнятті й відчутті, які вона здатна викласти на мові;
- вища функція мозку, що полягає в узагальненому і цілеспрямованому віддзеркаленні дійсності;
- елемент пам'яті, що має „посилання” на себе – визначення термінів „пам'ять”, „посилання” і „елемент”;
- стан при якому знаєш, розумієш.

Але і в цих трактуваннях не розкрито ні процесу виникнення свідомості людини, ні операційно-функціональних аспектів її повсякденної діяльності.

Загалом у психологічній науці до цього часу ще чітко не розмежовано функціонування різних рівнів психіки людини (несвідомого, підсвідомого, свідомого і надсвідомого), не розкриті їхня взаємодія; не встановлено момент виникнення і початок функціонування свідомості людини та самого процесу адекватного сприйняття та розуміння предметів, явищ і зв'язків між ними, навколишнього світу, себе в ньому та ін.; не виявлено за допомогою яких засобів вона здійснює операційно-функціональні усвідомлені перетворення та утворення. Іноді дослідники ведуть мову про механізми свідомості, однак на питання, як вони працюють, що приводить їх у рух, яким чином і за допомогою чого здійснюють первинний акт усвідомлення, а потім усвідомлені перетворення та нові утворення у психіці (свідомості) – відповіді немає.

Тому мета статті полягає у розкритті сутності свідомості людини (свідомого рівня людської психіки) та основних аспектів її операційно-функціональної діяльності.

Матеріали і методи. Для розкриття свідомості людини (свідомого рівня людської психіки) та основних засад її операційно-функціональної діяльності ми використали методи аналізу, синтезу, порівняння, абстрагування, узагальнення й групування наявних знань про людину, функціонування її психіки (на принципах енергетичної концепції психіки і психічного), прояви у ній несвідомого, підсвідомого, свідомого і надсвідомого.

У психоенергетичній концепції головними є положення про сутність і зміст людської психіки, психічне, зовнішнє психічне, внутрішнє психічне, психоенергію, псі-програми, псі-операції, фіксовані установки і под.

Для розуміння наступного матеріалу акцентуємо увагу на деяких з них.

Проведені нами дослідження енергетичної концепції психіки і психічного [6; 7; 8; 16] свідчать, що «за сутністю і змістом психіка людини являє собою відносно самостійне індивідуальне холографічне інформаційно-енергетичне утворення зі своїм псі-кодом, яке утримує інформацію про минуле, теперішнє і майбутнє суб'єкта психіки, його внутрішній і зовнішній світ, а також відображає їх значущість для нього» [8, с. 69]. Власне «індивідуальне холографічне інформаційно-енергетичне утворення» являє собою велику множину психічного різної полярності. Під психічним ми розуміємо явище, яке «... містить психоенергію будь-якої полярності та може взаємодіяти з людською психікою й іншим психічним» [8, с. 68]. Тут психоенергія є носієм інформації та її енергії. Така інформація утримує відомості про певні явища, процеси, події, наміри, установки і под. Енергетична складова психічного є похідною від інформації, закладеної в ньому, оскільки відображає ступінь суб'єктивної значущості її змісту, а в цілому енергетичну потужність психічного. Власне енергетична потужність (її збільшення або зменшення) залежить від того, наскільки важлива ця інформація для людини, наскільки сильно і глибоко переживає її вона та вірить в реалізацію [8, с. 69].

Разом з цим психічне поділяється на внутрішнє і зовнішнє.

Внутрішнім психічним є таке, яке стосується внутрішнього світу індивіда, – емоції, почуття, переживання, образи уявлень, стани, властивості, мотиви, цінності, установки, погляди, думки, стереотипи, різні психічні утворення і под. У психіці кожне окреме зі згаданих явищ існує у вигляді мобільного пласти незалежної психоенергії. Сюди також належить ментально-психічне, тобто те, що передається індивіду від етносу й

нації. Різне психічне має психоенергію з певною величиною позитивного чи негативного потенціалу (значущості).

Зовнішнє психічне існує поза індивідом і містить психоенергію та впливає на його психіку. Така психоенергія може бути неоднаковою і за обсягом, і за полярністю, а стосовно впливу на поведінку й життєдіяльність людини – позитивною, нейтральною чи негативною. Психоенергія, яка надходить зі зовнішнього середовища, взаємодіє із наявним психічним. Унаслідок цього накопичується інформація й енергетична потужність у психіці людини.

Кожний рівень психіки – несвідомий, підсвідомий, свідомий і надсвідомий – має своє специфічне психічне. Різниця між цим психічним у тому, що воно, в тому числі й псі-програми, на несвідомому і надсвідомому рівнях людської психіки задані попередньо, а на підсвідомому і свідомому рівнях – формуються з моменту народження і до кінця життя.

Психіка й психічне взаємодіють посередництвом обміну і взаємовпливу психоенергії через псі-програми на різних рівнях психіки. Нами виявлено, що псі-програми людської психіки являють собою «засаддя здійснення у ній операційно-функціональних перетворень і зовнішнього, і внутрішнього психічного на основі наявного психічного, його психоенергії, її отримання, опрацювання, перетворення і передавання» [9, с. 78]. Загалом псі-програма являє собою внутрішнє психічне, сформоване на засадах неусвідомленої або свідомої фіксованої установки зі своїм псі-кодом, що активізує інше внутрішнє і/чи зовнішнє психічне, відповідно до цього коду, та спрямовує його на реалізацію закладеної в ній (фіксованої установці) інформації.

Разом з цим, фіксованими (програмними) установками для свідомого (свідомий рівень психіки) або підсвідомого (підсвідомий рівень психіки) формування псі-програм є актуалізовані (активовані) бажання, образи уяви, мета, переконання, різні цілі, віра, сенси життєдіяльності, ідеї, нав'язливі думки, погляди, інтереси, стереотипи, звичаї, традиції, твердження, в котрі людина вірить і стійко закріпила їх у свідомості чи/ї підсвідомості тощо; для несвідомого рівня психіки – це актуалізовані (активовані) в минулому (людством, предками) прагнення, переконання, різні цілі, віра, сенси життєдіяльності, ідеї, стереотипи, звичаї, традиції тощо, що знаходяться поза контролем свідомості.

Актуалізація (активізація) тут означає істотне підвищення ступеня значущості (енергетичної потужності) інформації, закладеної в це психічне. Активізація всякого внутрішнього психічного, а також перетворення у психіці відбуваються внаслідок здійснення в ній псі-операцій, під якими ми розуміємо «процес взаємодії різного зовнішнього та внутрішнього чи внутрішньо-внутрішнього психічного, у зв'язку з чим відбувається виявлення змісту інформації та її енергетичної потужності (ступеня значущості), їх перетворення й утворення нового психічного» [9, с. 79].

Результати та їх обговорення. З моменту народження дитини базова псі-програма надсвідомого, яка починає функціонувати в переднатальний і пренатальний періоди, забезпечує взаємодію внутрішнього психічного, що сформували псі-програми несвідомого (загальнолюдського, расового, етнічного, національного, родового і родинного), із зовнішнім психічним (рис.1). З цього часу в дитині починає формуватися (функціонувати) свідомий рівень психіки (свідомість).

Як це відбувається?

Вище ми вже вказали на те, що псі-програми свідомості формуються на основі усвідомлених фіксованих установок.

Тут виникають закономірні питання про усвідомлення і як явище, і як процес.

Уточнимо, що таке усвідомлення як явище. У “Великому тлумачному словнику сучасної української мови” знаходимо, що усвідомлювати означає “осягати розумом, сприймати свідомо, розуміти значення, сенс чого-небудь; осмислювати. // До кінця, повністю розуміти що-небудь, проникати в його суть, правильно оцінювати щось. // у сполученні зі сл. себе. Вважати, відчувати себе ким-небудь або яким-небудь” [10, с. 1515].

Слід зазначити, що у цьому контексті трактують поняття “усвідомлення” і психологи. Однак, яким чином і за допомогою чого здійснюється сам процес усвідомлення людиною будь-чого чи будь-кого, залишається не лише спірним, але і мало дослідженим.

З позицій енергетичної концепції психіки і психічного “усвідомити” означає розшифрувати інформацію, що закладена у відповідному психічному, та встановити, визначити її значущість для себе, інших

людей, природи, суспільства, держави, навколишнього світу тощо.

Усвідомлення людиною інформації, закладеної у психічному, полягає в тому, що вона: розуміє її зміст; оцінює ступінь корисності чи шкідливості для себе (на ранніх стадіях розвитку свідомості); оцінює ступінь корисності чи шкідливості для інших людей, природи, суспільства, держави (на вищих стадіях розвитку свідомості); визначає її значення для життєдіяльності; порівнює її з наявними знаннями (інформацією); розмірковує над її змістом, робить висновки про ступінь її новизни, встановлює зв'язки і залежності; визначає своє ставлення до неї, що виражається в емоціях, почуттях і вчинках; передбачає наслідки її використання, виділяє в ній головне; розуміє, що вона знає або не знає; формує установку щодо її реалізації, тобто будує, руйнує чи удосконалює псі-програми та ін.

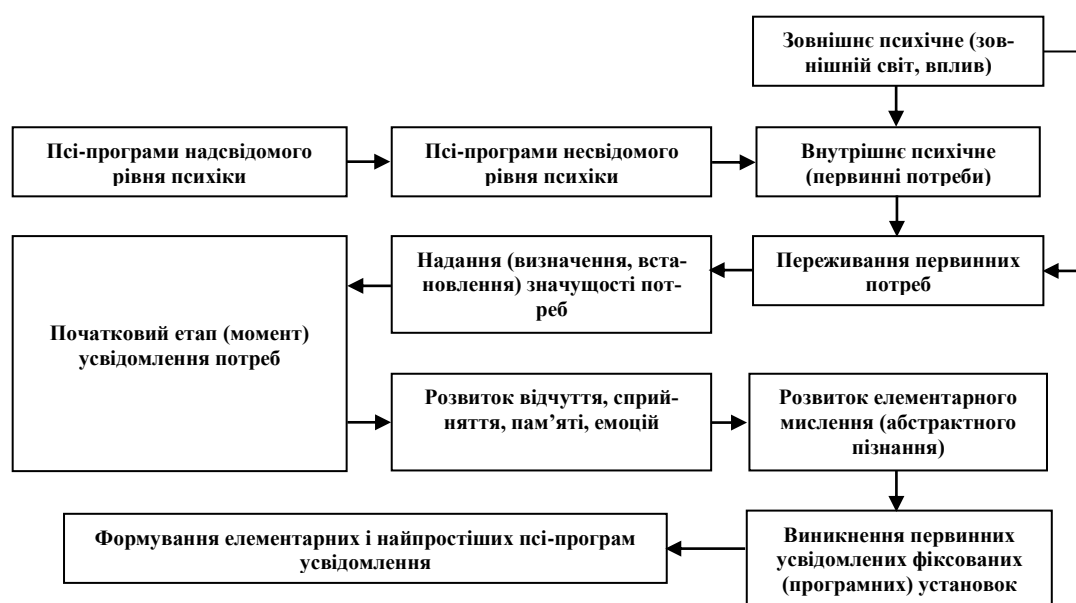

Рис. 1. Логіка процесу первинного усвідомлення дитиною (початок розвитку свідомого рівня психіки людини)

Власне встановлення, визначення значущості інформації, що закладена у психічному, і є процесом усвідомлення її змісту. Значущість інформації – це ступінь її важливості, цінності, необхідності. Вона у процесі розвитку свідомості відіграє важливу роль, оскільки формує мотивацію до реалізації того, що закладено в інформації, а на стадії початку розвитку свідомості є якраз тим поштовхом, який спричиняє (запускає) процес усвідомлення.

Тому з позиції психоенергетичної концепції психіки і психічного свідомість людини (свідомий рівень психіки) являє собою множину різного усвідомленого психічного, котре є підґрунтям формування зрілих, досконалих псі-програм для перетворення навколишнього світу як зовнішнього психічного через діяльність, здійснення своєї поведінки, їх порівняння з попереднім досвідом, виокремлення свого «Я» з навколишнього середовища з метою аналізу себе й власної свідомості начебто збоку.

Загалом свідомість – це рівень психіки людини, здатний формувати усвідомлені псі-програми стосовно: 1) об'єктивації та розкодування психоенергії, виявлення її змісту й значущості, а також їхнього перетворення на своє нове (за змістом і потенціалом) внутрішнє психічне; 2) збільшення інформації й енергетичної потужності якогось

внутрішнього психічного внаслідок взаємодії одного внутрішнього психічного з іншим або утворення на основі такої взаємодії нового (за змістом і потенціалом) внутрішнього психічного; 3) розоб'єктивації психоенергії внутрішнього психічного та її об'єктивації в предметах і явищах (зовнішньому психічному); 4) розуміння людиною себе, власних потреб, інтересів, цінностей, цілей, свого місця в суспільстві, власного “Я” тощо; 5) організації своєї поведінки та діяльності відповідно до встановлених норм.

Свідомість людини має власні рівні розвитку, а саме: початковий, низький, середній, високий і досконалий.

Висновки. У рамках психоенергетичної концепції психіки і психічного свідомість людини (свідомий рівень психіки) являє собою множину різного усвідомленого психічного, котре є підґрунтям формування зрілих, досконалих псі-програм для перетворення навколишнього світу як зовнішнього психічного через діяльність, здійснення своєї поведінки, їх порівняння з попереднім досвідом, виокремлення свого «Я» з навколишнього середовища з метою аналізу себе й власної свідомості начебто збоку. Свідомість людини є рівнем психіки, на якому відбувається формування усвідомлених псі-програм життєдіяльності. Свідомість людини має ще власні рівні розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Агафонов А.Ю. Основы смысловой теории сознания / А.Ю. Агафонов. – СПб. : Издательство “Речь”, 2003. – 296 с.
2. Адлер Г. Лекции по аналитической психологии / Г. Адлер. – М. : Рефл-бук, К. : Ваклер, 1996. – 282 с.
3. Асмолов А.Г. По ту сторону сознания: методологические проблемы неклассической психологии А.Г. Асмолова. – М. : “Смысл”, 2002. – 480 с.
4. Ассаджиоли Р. Психосинтез: Принципы и техники / Роберто Ассаджиоли; Пер. с англ. – М. : Психотерапия, 2008. – 384 с.
5. Берн Э. Психика в действии / Э. Берн; пер. с англ. П.А. Самсонов. – Мн.: Попурри, 2007. – 432 с.
6. Варій М.Й. Енергетична концепція психіки і психічного / М.Й. Варій. – К. : Центр учбової л-ри, 2009. – 318 с.
7. Варій М.Й. Несвідомий рівень психіки людини у психоенергетичній концепції: основні засади / М.Й. Варій // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, V(65), Issue: 155, 2018. – С. 80–84.
8. Варій М.Й. Психіка людини у психоенергетичній концепції / М.Й. Варій // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, V(54), Issue: 126, 2017. – С. 65–71.
9. Варій М.Й. Псі-програми – знаряддя утворень і перетворень у психіці людини / М.Й. Варій // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, V(62), Issue: 142, 2017. – С. 77–81.
10. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2007. – 1736 с.
11. Грофф С. За пределами мозга: рождение, смерть, трансценденция в психотерапии / С. Грофф. – М. : Соцветие, 1992. – 336 с.
12. Нойман Э. Происхождение и развитие сознания / Э. Нойман. – М. : Рефл-бук, К. : Ваклер, 1998. – 464 с.
13. Тайны сознания и бессознательного : хрестоматия / сост. К.В. Сельченко. – Мн. : Харвест, 1988. – 496 с.
14. Феррер Х. Новый взгляд на трансперсональную теорию: Человеческая духовность с точки зрения соучастия / Х. Феррер; Пер. с англ. А. Киселева. – М.: ООО “Издательство АСТ” и др., 2004. – 397 с.
15. Хант Г.Т. О природе сознания: с когнитивной, феноменологической и трансперсональной точек зрения / Г.Т. Хант; пер. с англ. А. Киселева. – М. : ООО “Издательство АСТ”, 2004. – 555 с.
16. Varii Myron. The human psyche: psychic and energetic approach / Myron Varii // Development trends in pedagogical and psychological sciences: the experience of countries of Eastern Europe and prospects of Ukraine: monograph / edited by authors. – 1st ed. – Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2018. – P. 111–139.

REFERENCES

1. Agafonov A.Yu. Fundamentals of the Semantic Theory of Consciousness / A.Yu. Agafonov. – St. Petersburg : Publishing house “Rech”, 2003. – 296 p.
2. Adler A. Lectures on Analytical Psychology / A. Adler. – Moscow: Refl-book, K. : Vuckler, 1996. – 282 p.
3. Asmolov A.G. On the other side of consciousness: the methodological problems of non-classical psychology / A.G. Asmolov. – M. : “Meaning”, 2002. – 480 p.
4. Assagioli R. Psychosynthesis : A Manual of Principles and Techniques / Roberto Assagioli; Transl. from English. – M : Psychotherapy, 2008. – 384 p.
5. Berne E. The mind in action / E. Berne; transl. from English by P.A. Samsonow. – Minsk: Poppuri, 2007. – 432 p.
6. Variy M.Y. Energy concept of the psyche and the psychic / M.Y. Variy. – K. : Center of educational literature, 2009. – 318 p.
7. Variy M. Y. The unconscious level of the human psyche in the psychic and energetic conception: the main principles / M. Y. Variy // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, V(65), Issue: 155, 2018. – P. 80–84.
8. Variy M.Y. Human psyche in psychoenergetic concept / M.Y. Variy // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, V(54), Issue: 126, 2017. – С. 65–71.
9. Variy M.Y. Psi-programmes – a tool of the human psyche functioning / M.Y. Variy // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, V(62), Issue: 142, 2017. – С. 77–81.
10. Great explanatory dictionary of contemporary Ukrainian language (with apen., other documents and CD) / Form. and head ed. V.T. Busel. - K.; Irpen : “Perun” ATF, 2007. – 1736 p.
11. Grof S. Beyond the Brain: Birth, Death and Transcendence in Psychotherapy / S. Grof. – M. : Sotsvetiye, 1992. – 336 p.
12. Neumann E. Origin and development of consciousness / E. Neumann. – M.: Refl-Book, K. : Vuckler, 1998. – 464 p.
13. Secrets of consciousness and of unconscious : chrestomathy / composed by K.V. Selchenok. – Minsk : Harvest, 1988. – 496 p.
14. Ferrer Kh. A New Look at the Transpersonal Theory: Human Spirituality in terms of Participation / Kh. Ferrer; Transl. from English by A. Kisileov. – M. : ООО “Izdatelstvo AST” and others, 2004. – 397 p.
15. Hunt H.T. On the Nature of Consciousness : Cognitive, Phenomenological, and Transpersonal Perspectives / H.T. Hunt; transl. from English by A. Kiseleva. – M. : LLC “Publishing house AST”, 2004. – 555 p.

The Essence of Human Consciousness and the Basis of Its Functioning in the Psychic and Energetic Conception**M. Y. Varii**

Abstract. The essence and the basis of the functioning of human consciousness (the conscious level of the human psyche) in the context of the Psychic and Energetic Conception of the Psyche and the Psychic are studied in the article. It is turned out that consciousness (the conscious level of the psyche) is a set of different conscious mental, which is the basis for the formation of mature, perfect psy-programs for the transformation of the outside world as an external mental due to the activity conducting of their behavior, their comparison with previous experience, the isolation of their own “I” from the environment for the purpose of analyzing oneself and my one’s own consciousness as if from one side.

Keywords: *consciousness, conscious level of the human psyche, comprehension, psy-programs, psy-operations, fixed settings.*